

ЗОРИУЛАЛТЫН АЧИГЧ, ЧИРЭГЧ АВТО МАШИНААР ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЭЛ ЗӨӨЖ ШИЛЖҮҮЛДЭГ КОМПАНИУДЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХИЙСЭН ШИНЖИЛГЭЭ

*М.Бат-Эрдэнэ
ДХИС-ийн магистрант,
цагдаагийн ахмад*

Товч агуулга. Нийслэлийн авто замын хөдөлгөөний түгжрэл бол төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөөд зогсохгүй, иргэдийн ахуй амьдрал болон өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ нэмэгдэх хүчин зүйл болж байна.

Нийслэлийн авто замын түгжрэлийг бууруулах чиглэлээр Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал болон Засаг даргаас цөөнгүй ажил, арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсээр ирсэн ч иргэдийн эсэргүүцэл, шүүмжлэлтэй хамгийн их тулгарч байгаа ажил бол замын хөдөлгөөнд саад болж буй автотээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлэх үйл ажиллагаа юм.

Энэхүү өгүүлэлд нийслэлийн авто замын түгжрэлийн өнөөгийн байдал, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйл болон замын хөдөлгөөнд саад учруулж байгаа тээврийн хэрэгслийг зориулалтын ачигч, чирэгч авто машинаар зөөж шилжүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй компаний үйл ажиллагааны талаар товч авч үзсэн.

Түлхүүр үг. Авто замын түгжрэл, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журам зөрчих зөрчил, зориулалтын ачигч, чирэгч авто машин, компани.

Удиртгал

Иргэд авто замын түгжрэлийг хотын хүн амын болон төрийн болон хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, байгууллага, зах, худалдааны төвийн хэт төвлөрөл, хангалтгүй уулзвар замууд, жолооч нарын хөдөлгөөнд оролцох соёлгүй зан байдал хамааралтай гэж үздэг.

Улаанбаатар хотын авто замын ерөнхий сүлжээ нь 349,000 хүн амтай, 10,044 автомашинтай буюу хүн амын ердөө 2.9 хувь нь автомашинтай байхаар 1975 оны ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу баригдсан бөгөөд хотын хүн амын даац дээд тал нь 400,000-500,000 байхаар тооцоолсон байдаг. Гэтэл Улаанбаатар хот дэлхийн 415 дахь том хотын олон улсын жагсаалтад оржээ.

Нийслэлийн хэмжээнд 2016 оны байдлаар 458262 автомашин байсан бол 2021 оны байдлаар 662,644 болж даруй 202382¹³⁵ нэгжээр өссөн байна. Энэ нь нийслэлийн замын түгжрэл хамгийн их нөлөө үзүүлж байгаа нэг хүчин зүйл болж байна.

Үндсэн хэсэг

1000 хүнд ноогдох автомашины тоо 30-аас дээш болоход замын нэвтрүүлэн өнгөрүүлэх чадварыг хангах асуудалд бэрхшээл үүсэх, 130-аас дээш бол тухайн хотын автомашинд хязгаар тавих, 200-250 хүрвэл нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгсэлд давуу эрх өгч зөвхөн түүгээр үйлчлүүлэх асуудал тавигддаг байна.

Энэхүү өгүүлэлд дараах 2 үндсэн асуудлыг авч үзлээ. Үүнд:

1. Нийслэлийн авто замын түгжрэл, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйл, түгжрэлийг бууруулах арга зам;

¹³⁵ <https://www.1212.mn>

2.Замын хөдөлгөөнд саад учруулж буй тээврийн хэрэгслийг зориулалтын ачигч, чирэгч авто машинаар зөөж шилжүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй компаний үйл ажиллагаа.

Нэг.Нийслэлийн авто замын түгжрэл, нөлөөлж буй хүчин зүйл

Авто замын түгжрэлийн асуудал ярьж байгаа дэлхийн томоохон хотуудын хувьд 1000 хүнд ногдох суудлын автомашин нь 120-оос дээш байгаа бөгөөд Улаанбаатар хотын хэмжээнд энэ үзүүлэлт 239 байгаа нь тулгамдсан асуудал болжээ.

Нийслэлд бүртгэлтэй автотээврийн хэрэгслүүдийг хөдөлгүүрийн төрлөөр ангилбал,

Хүснэгт №1		
№	Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгүүр	Тоо ширхэг
1.	Бензин хөдөлгүүртэй тээврийн хэрэгсэл	407,712
2.	Дизель хөдөлгүүртэй тээврийн хэрэгсэл	129,858
3.	Цахилгаан хөдөлгүүр бүхий тээврийн хэрэгсэл	306
4.	Хийн хөдөлгүүр бүхий тээврийн хэрэгсэл	13,641

Нийслэлийн авто замын хөдөлгөөнд оролцож байгаа тээврийн хэрэгслийн 128,983 буюу 21.4% нь Toyota Prius маркийн автомашин байна.

Авто замын зохицуулалтын бодлого хариуцсан бүхэл бүтэн яам, газар байдаг боловч авч хэрэгжүүлж буй бодлого, шийдвэр, ажил арга хэмжээ нь хүссэн үр дүнд хүрэхгүй байгаа нь бодлого оновчтой бус байгаатай холбоотой байна.

Нөгөө талаараа замын бодлого боловсруулдаг яамны төсөв түгжрэлийн асуудлыг нэг мөр болгоход хүрэлцэхгүй байна. Тиймээс төсөв хөрөнгөөс хамаарч зам өргөсгөж, гэрлэн дохиог өнөөг хүртэл энд тэндгүй байрлуулсаар ирсэн нь түгжрэл бий болгоход зохих нөлөө үзүүлжээ. Өөрөөр хэлбэл, түгжрэлийн “буруутан” гэрлэн дохио 250 метр тутамд байгаа нь түгжрэлийг зохиомлоор үүсгэх нэг хүчин зүйл болж байна. Тухайлбал, нийслэл хотын төвийн баруун дөрвөн замаас УБИС хүртэлх замд 5-6 гэрлэн дохиотой, тэр болгон дээр хөдөлгөөнд зогсонги байдал руу орж түгжрэл гацаа үүсгэж байна.¹³⁶

Улаанбаатар хотод өдөрт дунджаар 200 мянга орчим автомашин хөдөлгөөнд оролцдог тухай дээр дурдсан. Үүнээс өглөө ажил сургууль цэцэрлэг цуглах, буюу 07:30-09:00, өдөр 11:50-13:00 цаг орой тарах буюу 17:00-19:30 цагийн хооронд хөдөлгөөний ачаалал хамгийн оргилдоо хүрч байна.

Энэ бол түгжрэлийн хамгийн гол шалтгаан болох хот төлөвлөлттэй холбоотой ба засаг захиргааны байгууллага, сургууль цэцэрлэг гэх мэт хамгийн олон хүний оролцоотой үйл ажиллагаа явуулдаг объектууд хотын төвд байрладагтай шууд холбоотой.

Зөвхөн Их тойруугийн дотор гэхэд л өнөөдрийн байдлаар төрийн 286 байгууллагад 28993 алба хаагч ажиллаж байгаа гэсэн судалгаа байна. Тэдгээрийн 11402 нь нийтийн тээврээр, 4698 нь явганаар, 12893 нь хувийн автомашинаар хамгийн багадаа 3 км хол нь 10 орчим км замыг автомашинаараа туулж ажлын байрандаа ирдэг ба автомашинаа өдрийн турш зогсоолд тавьдаг. Энэ байдал нь нэгд замын ачааллыг нэмэгдүүлдэг хоёрт авто зогсоолын хүртээмжийг шууд бууруулдаг сөрөг талыг бий болж байна.

Их, дээд сургуулийн тухайд 92098 оюутан өглөө оройн цагаар сургууль, гэрийн хооронд явдаг ба тэдгээрийн 68049 буюу 69% нь нийтийн тээврээр, 16908

¹³⁶ <http://eagle.mn>

буюу 17% нь явганаар, 13209 буюу 14% нь хувийн автомашинаар замын хөдөлгөөнд ордог юм байна. Үүнийг графикаар үзүүлбэл:

График №1

Худалдаа, үйлчилгээний томоохон төвүүдийн байрлал тэдгээрийн орчин дахь замын хөдөлгөөний зохион байгуулалт оновчгүй, зогсоолын талбайн менежмент, зохицуулалт хангалтгүй, хүрэлцээгүй байдал нь түгжрэлд нөлөөлөх гол хүчин зүйл болж байна.

Замын ачааллыг бууруулахаар авсан нэг арга хэмжээ бол дугаарын хязгаарлалт юм. Энэ шийдвэр нь хэдийгээр маш зөв гаргалгаа байсан боловч маш олон тооны иргэд хууль бус дугаар хэрэглэх, боломж бүхий иргэд 2 автомашинтай болж эхэлсэн нь үр дүнг бууруулсан гэж мэргэжлийн хүмүүс үзсэн байна.

Замын хөдөлгөөний түгжрэлийн өөр нэг шалтгаан бол зогсоолын гачигдал. Зогсоолын боломжит хувилбаруудыг судалж тогтоон ашиглахгүй байгаа болон зогсоолын менежмент хангалтгүйгээс албан газар байгууллагууд өөрийн өөрийн орон зайг хамгаалан зөвхөн өөрсдийн эрх ашгийг бодон бие даасан зогсоолын орон зайг нийтийн эрх ашгийг үл хамааран бий болгодог байдал ихээхэн нөлөөлж байна.

Энэ нь нэг талдаа зогсоолын тухай биеэ даасан хууль байхгүйтэй шууд холбоотой юм. Үүнээс гадна төр засгийн болон гадаадын зочид төлөөлөгчдийн хамгаалалтын ажил, зам засвар цэвэрлэгээний ажил, замын хажуугийн барилга бүтээн байгуулалтын хариуцлагагүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалсан түгжрэлүүд томоохон байр суурийг эзэлж байна.

Нийслэлийн авто замын ачааллыг нэмэгдүүлж, түгжрэлийг үүсгэхд юу нөлөөлсөн талаар иргэдээс судалгаа¹³⁷ авахад дараах хариултыг өгсөн байна. Тухайлбал,

Нэгдүгээрт, гурван хүүхэд тутмын нэг нь харьяа сургуульдаа явдаггүй. Харин тэднийг хүргэж өгөхийн тулд хотын төв рүү явах иргэдийн 26 хувь нь хувийн унаагаар хүргэж өгдөг байна. Энэ нь түгжрэл үүсэхэд голлон нөлөөлдөг гэжээ.

Хоёрдугаарт, томоохон зах худалдааны төвүүдээс үүдэлтэй түгжрэл байна. Учир нь, нийслэлийн том гэх бүхий л худалдааны төвүүд хотын төвд байрладаг байна. Судалгааны дүнгээр хотын төв рүү орж буй иргэдийн 40 хувь нь худалдаа, наймаа хийх, дэлгүүр хэсэх гэж явдаг.

Гуравдугаарт, 10 өрх тутмын нэг нь такси үйлчилгээнд явдаг гэсэн байна. Тэгвэл нийслэлд 414 мянган өрх бий гэвэл 41400 машин нийслэлийн түгжрэлд томоохон нөлөө үзүүлж байна гэдгийг иргэд онцолсон байна.

Харин “түгжрэлийг бууруулахын тулд ямар арга хэмжээ авбал үр дүнтэй вэ?” гэдгийг иргэдээс асуухад дараах таван саналыг хамгийн их хэлжээ. Үүнд:

¹³⁷ <http://itoim.mn/article/X4kAG/31949>

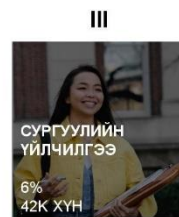
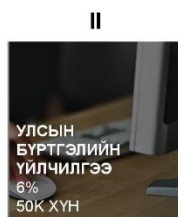
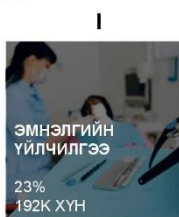
- Иргэдийн 61-76 хувь нь гэрийн ойролцоо цэцэрлэг, сургууль шинээр барьж, хүрэлцээ хангамжийг нэмэгдүүлэх;
- Нарантуул, Хүчитшонхор, Бөмбөгөр, 100 айл зэрэг томоохон худалдааны төв, захуудыг дэд төвүүдэд тархаан байрлуулах;
- Нийтийн тээврийн парк шинэчлэл хийх, метро их багтаамжит масс транзит барьж нэвтрүүлэх;
- Авто замын сүлжээг нэмэгдүүлэх;
- Ухаалаг гэрлэн дохионы системийг нэвтрүүлж оргил цаг болон, ачаалалтай уулзваруудын хөдөлгөөнийг оновчтой зохицуулалтыг хийх зэрэг ажлуудыг хийвэл түгжрэл бууруулсан гэж үзнэ¹³⁸ гэжээ.

Бүдүүвч зураг №1

ИРГЭДИЙН ИХ ТОЙРУУГИЙН БҮС РҮҮ НЭВТРЭН АВДАГ ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНҮҮД

- УБ хотын 18-65 нийт иргэдийн 32% нь буюу 1/3 хэсэг нь их тойруу руу нэвтрэн төрийн үйлчилгээ авахгүй байна.
- Эдгээр иргэдийн насны бүлгээр нь авч үзвэл 18-20 настай иргэдийн 49%, 21-25 настай иргэдийн 40% нь их тойруу руу нэвтрэн төрийн үйлчилгээ авахгүй байна.
- Бусад насны бүлгийн хувьд 23%-33% нь их тойруу руу нэвтрэн төрийн үйлчилгээ авдаггүй байна. Үүнээс үзэхэд одоогоор нас залуу иргэд их тойруугаас төрийн үйлчилгээ авах байдал нь бусадтай харьцуулахад бага байна.

Үйлчилгээ	Эзлэх %
Бусад үйлчилгээ	4%
Дүүргийн ЗДТГ-ын үйлчилгээ	4%
Нийгмийн даатгалын үйлчилгээ	3%
Нэг цэгийн үйлчилгээ	2%
Газрын албаны үйлчилгээ	2%
Татварын үйлчилгээ	2%
Хотын захиргаанаас үйлчилгээ авдаг	2%
Цагдаагийн байгууллагын үйлчилгээ	2%
Төрийн яамны үйлчилгээ	1%
Хорооны үйлчилгээ	1%
Нийгмийн халамжийн үйлчилгээ	1%
Шүүх, прокурорын үйлчилгээ	1%

- УБ хотын иргэдийн 23% нь буюу 4 хүн тутмын 1 нь эмнэлгийн үйлчилгээ авахаар их тойруугийн бүс рүү нэвтэрдэг байна.
- Мөн 6% нь улсын бүртгэлийн үйлчилгээ авахаар, 6% нь сургуулийн үйлчилгээ авахаар их тойруугийн бүс рүү нэвтэрдэг байна.

11

Судалгаанд оролцсон иргэдийн 82 хувь нь 100 айлыг хотоос гаргах, 73-75 хувь нь Нарантуул захын өргөтгөлийг, Өгөөмөр захыг хотоос гаргаж задлахыг дэмжжээ. Нарантуул орчмын бүсийг хотоос гаргавал түгжрэлийг бууруулахад бодитой үр дүн гарна¹³⁹ гэсэн байна.

Өнөөдөр нийслэлийн автозамын Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын алба, Нийслэлийн Авто замын газар, Нийслэлийн Замын цагдаагийн газар, Ерөнхий төлөвлөгөөний газар, Мэдээллийн технологийн газар, Боловсролын газар, Гудамж төсөл, Зам тээврийн яам зэрэг төрийн болон төрийн бус байгууллагын төлөөлөл хамтран Авто замын ачааллыг зохицуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, нэгдсэн удирдлагаар хангах ажлын хэсгийг байгуулаад ажиллаж эхэлжээ. Тухайлбал:

- Сургуулийн автобус явуулж эхэлсэн
- Нийтийн тээврийг нэгдүгээр эгнээгээр зорчуулах
- Шинээр зам барих
- Зам өргөтгөн шинэчлэх
- Байгалийн чулуун хучилттай зам шинээр барих

¹³⁸ Авто замын түгжрэлийг бууруулах шийдлийн судалгаа. УБ.2021

¹³⁹ <http://itoim.mn/article/X4kAG/31949>

- Авто машиныг тэгш, сондгой дугаараар хөдөлгөөнд оролцуулах зэрэг ажил, арга хэмжээг авч хэрэгжүүлжээ.

Түүнчлэн, Засгийн газартай хамтран машины хэрэглээг бууруулах бодлого баримталсны үр дүнд ухаалаг тээврийн хэрэгслийн систем нэвтрүүлэх гэж байна. Нийтийн тээвэр ухаалаг системд шилжсэнээр иргэд машины хэрэглээнээсээ татгалзаж, автобусыг сонгон үйлчлүүлж, замын ачааллыг бууруулахад тодорхой хэмжээгээр нөлөөлнө хэмээн тооцоолжээ. Нийслэлийн Мэдээлэл технологийн газар, Замын хөдөлгөөний удирдлагын төв хамтраад “Түгжрэл” нэртэй аппликэйшн зохион бүтээхээр ажиллаж байгаа бөгөөд ус апп-ын тусламжтайгаар жолооч нар замын хөдөлгөөний тухай мэдээлийг гар утсандаа авч очих газартаа хамгийн богино хугацаанд хүрэх юм.

Хоёр.Тээврийн хэрэгслийг зориулалтын ачигч, чирэгч авто машинаар зөөж шилжүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй компаний үйл ажиллагаа

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2019 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдрийн А/101 дүгээр тушаалаар баталсан “Замын хөдөлгөөн зохицуулах, хянан шалгах журам”¹⁴⁰-ын 9 дүгээр зүйлд зааснаар цагдаагийн алба хаагч нь Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.3.4 дэх хэсэг, 33, 34 дүгээр зүйл¹⁴¹, Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2 дахь хэсэгт¹⁴² заасан үндэслэл, журмын дагуу тээврийн хэрэгслийг түр саатуулах, зөөж шилжүүлэх шийдвэрийг “бичгээр” буюу “цахимаар” гаргана.

Нийслэлийн хэмжээнд тээврийн хэрэгслийг түр саатуулах, зөөж шилжүүлэх үйл ажиллагааг гэрээний хүрээнд хэрэгжүүлж байгаа 14 аж ахуйн нэгжийн 100 ачигч-чирэгч автомашин ажиллаж байна.

Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан түр буюу удаан зогсох журам зөрчиж, бусад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнд саад учруулсан тээврийн хэрэгслийг зориулалтын ачигч-чирэгч автомашин ашиглан зөөж шилжүүлснээр замын хөдөлгөөний түгжрэл, саатлыг бууруулахад тодорхой хувиар нөлөөлдөг. Түүнчлэн гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдуулан шалгах шаардлагатай тээврийн хэрэгслийг цагдаагийн эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрийндагуу түр саатуулах байранд саатуулан ажиллаж байна.

Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрмийн 14.8¹⁴³-д зааснаар дараахь тохиолдолд түр зогсохыг хориглоно. Үүнд:

а/ уулзвар, гарц дээр болон уулзварт 20 м, гарцад 10 м-ээс ойр зайд (тусгаарлах зурвас буюу тэнхлэгийн үргэлжилсэн шугамтай Т-хэлбэрийн уулзвар, гарцын хөдөлгөөн огтлолцохгүй хэсэгт зогсохоос бусад тохиолдолд);

б/ явган хүний гарц, унадаг дугуйн замын огтлолцол дээр болон тэдгээрийн өмнө 5 м-ээс ойр зайд;

в/ чиглэлийн тээврийн хэрэгслийн буудал, таксийн зогсоол дээр (22 цагаас 06 цагийн хооронд хүн буулгах, суулгахын тулд түр зогсохоос бусад тохиолдолд);

г/ чиглэлийн тээврийн хэрэгслийн эгнээ болон унадаг дугуйн эгнээнд;

д/ төмөр замын гарам дээр болон түүнд 20 м-ээс ойр зайд;

е/ гүүрэн дээр болон доор;

ж/ хонгил дотор;

з/ замын тэмдэг, гэрлэн дохиог бусад жолоочоос халхлах газарт;

¹⁴⁰ <https://legalinfo.mn/mn/detail/14469>

¹⁴¹ Төрийн мэдээлэл. 2017. №8. Цагдаагийн албаны тухай хууль

¹⁴² Төрийн мэдээлэл. 2015. №28. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль

¹⁴³ <https://legalinfo.mn/mn/detail/13641>. Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 8 дугаар сарын 08-ны өдрийн 239 дугаар тогтоолоор батлагдсан.

и/ бусад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг хаах газарт;
 к/ тээврийн хэрэгсэл зогсоход түүнээс үргэлжилсэн шугаман тэмдэглэл (зорчих хэсгийн захыг тэмдэглэснээс бусад) буюу зорчих хэсгийн эсрэг талын зах, эсхүл тэр талд зогсож байгаа тээврийн хэрэгсэл хүртэл 3 м-ээс бага зайтай газарт;
 л/ 5.29 тэмдэг бүхий ослын зогсолтын зурвас дээр;

м/ үзэгдэлт замын дагуу аль нэг чигт 100 м-ийн дотор хязгаарлагдмал нөхцөлд зорчих хэсэг дээр¹⁴⁴ түр зогсохыг хориглодог байна.

Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлэх, түр саатуулах үйл ажиллагааг 2020 оны 9 дүгээр сараас эхлэн цахим хэлбэрт шилжүүлж, дээрх хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд өдөр тутмын хяналтыг тавих, иргэдэд хүндрэл чирэгдэлгүй үйлчлэх нөхцөл боломжийг бүрдүүлсэн байдаг.

Хүснэгт №4

№	Цахим хэлбэр шилжүүлэхээс өмнөх байдал	Цахим хэлбэр шилжүүлсэний дараах байдал
1.	Зааж шилжүүлэх талаарх шийдвэрийг цагдаагийн алба хаагч гараар бичиж өгдөг байсан;	Зөөж шилжүүлэх шийдвэрийг 7 хоногийн хуваарийн дагуу ээлжээр цагдаагийн алба хаагч цахимаар гаргадаг болсон.
2.	Тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлсэн, түр саатуулсан талаарх мэдээлэл бүрэн бүртгэгддэггүй байсан	Тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлсэн талаарх мэдээллийн цахим сантай болж, мэдээлэл бүрэн бүртгэгдэж, иргэд шуурхай мэдээлэл авах боломж бүрдсэн.
3.	Тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлсэн талаар иргэдэд мэдээлэл хүргэдэггүй бөгөөд 18001200 лавлах утсанд мэдээллийг бүртгэдэг байсан;	Зөөж шилжүүлсэн тээврийн хэрэгслийн жолоочид хэлбэрээр мэдээлэл хүргэдэг болсон. <i>/Автомашины салхины шилэн дээрх утасны дугаар луу/</i>
4.	Тээврийн хэрэгсэл зөөж шилжүүлсэн орлогоос татвар төлдөггүй байсан;	НӨАТ болон байгууллагын орлогын албан татвар төлөгддөг болсон
5.	Тээврийн хэрэгсэл зөөж шилжүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүд холбогдох дүрэм, журмыг бүрэн хэрэгжүүлдэггүй, иргэдийг чирэгдүүлдэг байсан.	Аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд өдөр тутмын хяналт тавьж эхэлснээр хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх байдалд ахиц гарч, иргэдэд нээлттэй болсон

Нийслэлийн хэмжээнд замын хөдөлгөөнд оролцож байгаа тээврийн хэрэгслийн жолооч нараас дараах нийтлэг зөрчил ихээр гаргадаг байна. Тухайлбал:

- “Чиглэлийн тээврийн хэрэгслийн эгнээ” тэмдэг, тэмдэглэл бүхий зорчих хэсгийн “нэгдүгээр” эгнээнд тээврийн хэрэгслээ зогсоож, нийтийн тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнд саад учруулдаг;
- Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан түр буюу удаан зогсох журмыг зөрчиж, зорчих хэсэг дээр тээврийн хэрэгслээ удаан хугацаагаар орхиж, бусад тээврийн хэрэгсэл, явган зорчигчийн хөдөлгөөнд саад учруулдаг;
- Явган хүний зам гарц дээр буюу тэмдэг, тэмдэглээ зөвшөөрөгдөөгүй явган хүний зам дээр тээврийн хэрэгслээ байрлуулж, явган зорчигчийг зам тээврий осолд өртөх эрсдэл үүсгэдэг;

¹⁴⁴ <https://legalinfo.mn/mn/detail/13641>.

- Байгууллагын гарц, хаалгыг хааж, түүнчлэн зогсоолд байрлуулахдаа бусад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг хаах газарт удаан хугацаагаар тээврийн хэрэгслээ зогсоож, цагдаагийн байгууллагын гомдол, мэдээлэл хүлээн авах тусгай дугаарын утсанд зохиомол ачаалал үүсгэдэг зэрэг болно.

Цахим систем нэвтэрснээс хойш 2020.03.20-ны өдрөөс 2021.02.27-ны өдөр хүртэл хугацаанд Ачигч автомашинуудын нэгдсэн холбоо болон Тээврийн цагдаагийн албанд 77520 хүсэлт ирүүлснийг шийдвэрлэсэн байна. Үүнийг хүснэгтээр үзүүлбэл:

Цахим систем нэвтэрснээс хойш тээврийн хэрэгсэл зөөж шилжүүлэх хэрэгцээ шаардлага, үүнээс зөөж шилжүүлсэн тээврийн хэрэгсэл

Хүснэгт №5

№	Асуумж	Тоо	Тайлбар
1.	Тээврийн хэрэгсэл зөөж шилжүүлэх талаар ирүүлсэн хүсэлт	77520	Ачигч автомашинуудын нэгдсэн холбоо болон Тээврийн цагдаагийн албанд ирүүлсэн
2.	Түр саатуулах байранд хүргэгдсэн	20341	Хүсэлтийг хүлээн авч цахимаар шийдвэр гаргасан
3.	Түр саатуулахаас татгалзаж шийдвэрлэсэн	3940	Хүсэлтийг зөвшөөрөхгүй, цуцалсан
4.	Жолооч нь ирсэнээр хүлээлгэж өгсөн	19965	Төлбөрөөс чөлөөлөгдсөн
5.	Цагдаагийн алба хаагчийн шийдвэрээр хууль сахиулах зорилгоор түр саатуулсан	33274	Согтуугаар болон эрхийн үнэмлэхгүйгээр тээврийн хэрэгсэл жолоодсон гэх мэт

Улаанбаатар хотод тээврийн хэрэгсэл зөөж шилжүүлэх үйл ажиллагаа явуулдаг 14 аж ахуйн нэгжтэй холбоотой 290 өргөдөл, гомдол ирүүлсэнээс бүгдийг шийдвэрлэсэн байна. Иргэдээс гаргасан өргөдөл, гомдлын 15 буюу 5.1% нь зөрчилтэй байсан бөгөөд 27 буюу 9.3%-д төлбөрийг буцаан орсон байна. Иргэдээс гаргасан өргөдөл, гомдлыг 14 аж ахуйн нэгж тус бүрээр нь нарийвчлан авч үзвэл:

Тээврийн хэрэгсэл зөөж шилжүүлэх, түр саатуулах үйл ажиллагаатай холбоотой иргэдийн өргөдөл гомдол, санал мэдээлэл шийдвэрлэлт¹⁴⁵

Хүснэгт
№6

№	Аж ахуйн нэгж	Ирсэн өргөдөл гомдол	Шийдвэрлэсэн өргөдөл гомдол	Зөрчилтэй	Төлбөр буцаан олгосон
1.	“Юу Эн Эм Жи Эл” ХХК /ТС-1/ БЗД	6	6	0	0
2.	“Их тээвэр” ХХК /ТС-4/ БЗД	13	13	1	1
3.	“Авто хүч” ХХК /ТС-3/ СХД	0	0	0	0
4.	“Авто гоулд транс” ХХК /ТС-6/ СХД	7	7	1	0
5.	“Бодь транс” ХХК /ТС-8/ БГД	18	18	0	3

¹⁴⁵ Нийслэлийн авто замын хөгжлийн газрын танилцуулга. УБ.2021

6.	“Баян хаяабуса” ХХК /ТС-11/ БГД	21	21	2	0
7.	“Сидней констракшн монголиа” ХХК /ТС-10/ ХУД	10	10	2	0
8.	“Дабль эйт” ХХК /ТС-12/ ХУД	5	5	0	0
9.	“Тэнгэрлэг наяд” ХХК /ТС-14/ ХУД	14	14	3	2
10.	“Булган жацо” ХХК /ТС-15/ ЧД	41	41	2	4
11.	“Батзэв” ХХК /ТС-2/ ЧД	65	65	3	6
12.	“Би Икс Юу Ти” ХХК /ТС-5/ СБД	25	25	1	2
13.	“Успех” ХХК /ТС-9/ СБД	58	58	0	6
14.	“Энергэтикланд” ХХК /ТС-13/ СБД	7	7	0	3
Нийт		290	290	15	27
Ирүүлсэн санал хүсэлт		56	56		

Тээврийн хэрэгслийг зориулалтын ачигч, чирэгч авто машинаар зөөж шилжүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй компаниуд зөрчилтэй тээврийн хэрэгслийг эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрээр зөөж шилжүүлэхээс гадна эвдэрсэн, мөргөлдсөн, өөрөө явах боломжгүй, удаан хугацаагаар асаагүй, авто машин ачих, чирэх, цас, ус, шавар, хайрганд суусан машиныг хот дотор болон хот хооронд 24 цагын турш хямд үнээр үнэ тохирч ачих, чирэх, татах үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлдэг байна.

Тээврийн хэрэгслийг зориулалтын ачигч, чирэгч авто машинаар зөөж шилжүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй компаниудын төлөөллөөс бүрдсэн “Ачигч автомашинуудын нэгдсэн холбоо” нь 2015 оноос өнөөдрийг хүртэл үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа бөгөөд төр, хувийн хэвшилтэй хамтарч ажилладаг байна.

Монгол Улсын Хууль Зүй, Дотоод Хэргийн Сайдын 2019.06.07 өдрийн А/101 тоот тушаалын 9.7. “Цагдаагийн алба хаагч нь Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.3.4 дэх хэсэг, 33, 34 дүгээр зүйл, Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2 дахь хэсэгт заасан үндэслэл, журмын дагуу тээврийн хэрэгслийг түр саатуулах, зөөж шилжүүлэх шийдвэрийг бичгээр буюу цахимаар гаргана”. гэж заасны дагуу “Ачигч автомашинуудын нэгдсэн холбоо” нь www.auto-ub.com цахим сайт болон Мобайль аппликейшнийг өөрийн хөрөнгө болох 180 сая төгрөгөөр хөгжүүлж Тээврийн цагдаагийн албатай 2020.02.02 өдөр байгуулсан 20/02 тоот хамтарч ажиллах гэрээ байгуулсан байна.

Уг гэрээний үндсэн дээр Улаанбаатар хотод Замын хөдөлгөөний дүрмийн 14.8 дэх заалт түр буюу удаан зогсохыг хориглосон газраас тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлэх зөвшөөрлийг өмнө нь Тээврийн цагдаагийн албаны 400 орчим цагдаагийн алба хаагч дээр төвлөрч ажилладаг байсныг цагдаагийн байгууллагын 2 алба хаагч дээр төвлөрүүлж өгснөөр цагдаагийн байгууллага болон Нийслэлийн татварын алба, Нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн төв /1800-1200 утасны дугаар/, Нийслэлийн авто замын хөгжлийн газар, Нийслэлийн мэдээллийн технологийн газар, Үндэсний дата төв гэх зэрэг төрийн байгууллагуудын цахим системтэй уялдаж нэгдсэн мэдээллийн сан үүссэн нь авилгалаас ангид байх, иргэдэд ил, тод нээлттэй болгосон бөгөөд Үндэсний дата төвийн ХҮР системтэй холбогдсоноор хуурамч улсын дугаар, эрэн сурвалжлагдаж байгаа тээврийн хэрэгслийг илрүүлэх ажил эрс сайжирсан байна.

Дээрх программ хангамжийн хамгийн том шийдвэрлэгдсэн асуудал нь иргэд, жолооч нарын гар утсанд зөөж шилжүүлсний дараа аль тээврийн хэрэгсэл түр саатуулах хашаа /байр/-нд байгаа талаарх мессеж цаг алдалгүй илгээдэг болсон нь иргэдэд хүндрэл, чирэгдэл учруулдаг байсныг бүрэн шийдвэрлэсэн бөгөөд Нийслэлийн мэдээллийн технологийн газрын www.smartcar.mn цахим системтэй холбогдож иргэдэд журамлагдсан тээврийн хэрэгслийн талаарх мэдээлэл нээлттэй болжээ.

Түүнчлэн, тусгай зориулалтын ачигч, чирэгч автомашинуудыг баазын дугаартай болгож нэгдсэн программд жолооч, техникийн ажилтан болон ачигч, чирэгч автомашинуудыг нэгдсэн мэдээллийн сантай болгосон нь зохих үр дүнгээ өгч эхэлжээ.

“Ачигч автомашинуудын нэгдсэн холбоо” Тээврийн цагдаагийн алба, Нийслэлийн авто замын хөгжлийн газартай хамтран хувийн хэвшлийн 14 аж ахуй нэгж, байгууллагад сар тутамд Замын хөдөлгөөний дүрэм болон, ёс зүйн сургалтыг оруулсанаар ажилтнуудаас гаргаж буй харилцааны ба ёс зүйн зөрчил буурах хандлагатай байна.

Нэгдүгээр эгнээнд байрлуулсан иргэдийн автомашины ачилтын төлбөрийг 100 мянган төгрөг болговол нийт жолооч нарын 73 хувь нь хаа хамаагүй газар машинаа байрлуулж түгжрэл үүсгэхгүй¹⁴⁶ гэх тооцоог энэхүү авто замын түгжрэлийг бууруулах шийдлийн судалгаанд дурджээ.

График №2¹⁴⁷

Одоо мөрдөгдөж буй журмаар зөвхөн иргэн, хувийн хэвшлийн хооронд харилцаа үүсээд байгаа юм. Гэтэл үүнд төрийн байгууллагын зохицуулалт дан ганц зөвхөн журмаар зохицуулагдана гэдэг нь ойлгомжгүй байдлыг үүсгэж байна.

Ачилтын компанийн ажилтан “Чанга яригчаар автомашины улсын дугаарыг дуудсаны дараа зөөн шилжүүлэхийн тулд бэхэлгээ татлага хийхээс авхуулаад процетурын ажил явагдана. Энэ хугацаанд жолооч гарч ирсэн тохиолдолд автомашиныг үнэ төлбөргүй буцаан олгоно. Харин зөөн шилжүүлж байхад жолооч

¹⁴⁶ Авто замын түгжрэлийг бууруулах шийдлийн судалгаа. УБ.2021

¹⁴⁷ <http://itoim.mn/article/X4kAG/31949>

ирвэл буцаан өгөхгүйгээр журмын хашаанд очиж байж асуудлыг шийдвэрлэнэ. Гэтэл иргэд автомашиныг нь ачаад гэрлэн дохио, уулзвар аль эсхүл түгжрэлд зогсч байхад хойноос нь гүйгээд ирдэг. Жолооч нар дүрэм зөрчихгүй байвал машин ачих, ачилтын компани байх шаардлагагүй. Замын хөдөлгөөний дүрмийг зөрчих тохиолдол багасахгүй байгаа учраас ачилтын компанийн үйл ажиллагаа ч зогсохгүй байгаа”¹⁴⁸ гэж хэлсэн байдаг.

Ачилтын компанийн ажилчид ачих машины дөрвөн талаас бичлэг хийж баримтжуулаад орчныг нь харуулсан зураг бичлэгийг Тээврийн цагдаагийн алба эсвэл Замын хөдөлгөөний удирдлагын төв рүү илгээхэд бичлэгийг нь шалгаад ачих эсэхийг нь шийднэ. Ачилтын компанийн илгээсэн автомашины зөрчлийг цагдаагийн алба хаагч хараад замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчсөн эсэхийг тогтооно. Зөрчсөн бол зөвшөөрлийг нь цахимаар өгнө. Зөвшөөрөл өгөх үед ямар компанийн аль ачигч автомашинаас хүсэлт ирж байгаа нь харагдахгүй. Зөвхөн тухайн ачуулах гэж байгаа автомашины мэдээлэл л ирнэ. Харин зөвшөөрөл өгөх юм уу татгалзсаны дараа аль компанийн ямар автомашин гэдгийг харах боломжтой юм байна.

Өнөөдөр НИТХ, Засаг дарга болон Нийслэлийн авто замын газраас ажлын хэсэг гарган автомашин ачилтын журамд оруулах өөрчлөлтүүдийг боловсруулж байна. Ажлын хэсгээс гаргаж буй зарим саналуудыг түүвэрлэн авч үзвэл нэгдүгээр эгнээ болон автомашин зогсоохыг хориглосон байршлуудад автомашинаа байрлуулсан тохиолдолд олон нийтийн байцаагч ажиллана. Ачигч машин ирэхээс өмнө олон нийтийн байцаагч тухайн автомашины жолооч руу мэдэгдэн Зөрчлийн тухай хуулиар торгууль тавина. Тухайн торгууль тавьж буй мөнгө нь төрд төвлөрнө. Харин тэр хугацаанд жолооч амжиж автомашинаа аваагүй тохиолдолд ачилтын компани ачих ёстой гэсэн өөрчлөлтийн саналыг ажлын хэсгээс гаргаж байгаа юм байна.

Дүгнэлт

Улаанбаатар хот өнөөдөр хурдацтай хөгжиж, өргөжин тэлэхийн хэрээр хотжилтыг дагасан асуудлууд нэмэгдэж, шийдвэрлэх бололцоо нь улам бүр бэрхшээлтэй болж байна. Агаар, хөрс, орчны бохирдол зэргээс гадна замын түгжрэл нь нийслэлийн өмнө тулгамдаж буй хамгийн гол асуудлын нэг болжээ.

Түгжрэлийг бууруулах чиглэлээр нутгийн захиргааны байгууллагаас цөөнгүй ажил, арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэний нэг нь хориглосон газар зогсож, зөрчил гаргасан тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлэх ажил байсан боловч иргэдийн шүүмжлэлтэй тулгарч байна.

Машин ачилтийн компанийн үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт машин ачихтай холбоотой харилцааг бүрэн зохицуулж чадахгүй байгаа нь тогтоогдов.

Санал

Нийслэлийн авто замын түгжрэлийг бууруулах, машин ачилтын компанийн үйл ажиллагааг сайжруулах үүднээс дараах санал дэвшүүлж байна. Үүнд:

1.Технологийн дэвшил түгжрэл бууруулахад дэмжлэг үзүүлэх;

Технологийн дэвшлийг ашиглан замын түгжрэлийн мэдээллийг зорчигчдод тогтмол хүргэхийн зэрэгцээ нийслэлийн хөдөлгөөнд орж байгаа бүх тээврийн хэрэгсэлд GPS болон FM радио байгааг ашиглан нэвтрүүлэх ажлыг эрчимжүүлбэл түгжрэл буурах боломжтой.

2.Нийтийн тээврийн үйлчилгээг чанаржуулах

Нийтийн тээврийн хэрэгслийн үйлчилгээг чанаржуулан боловсронгуй болгосноор хувийн автомашинаар зорчих хөдөлгөөнийг буурна.

¹⁴⁸<https://www.moto.mn/news/163179644072392>

3.Хувийн таксиний үйлчилгээг журамлах;

Хувийн таксины үйлчилгээг эрх зүйн журамлаж, нэгдсэн тогтолцоо бий болгож, дуудлагын журамд оруулснаар үйлчлүүлэгч хайж хотын төвөөр сэлгүүцэх нь багасна.

4.Унадаг дугуйгаар зорчих орчин нөхцлийг бүрдүүлэх;

Унадаг дугуй болон явганаар авто замын хөдөлгөөнд оролцох нөхцлийг бүрдүүлсэнээр эрүүл мэнд болон эдийн засгийн үр өгөөжтэй алхам болно.

5.Машин ачилтын компанийн үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах;

Тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлэх, түр саатуулах журам болон Тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлэх ажил, үйлчилгээг гүйцэтгүүлэх гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулах замаар өнөөдрийн зөрчилдөөнт асуудлыг арилгах, машин ачилтын компаний ажилтны ажлын арга зүйг өөрчлөх талаар зохицуулалт нэмж тусгах шаардлагатай байна.

6.Авто замын хөдөлгөөнд саад учруулсан тээврийн хэрэгслийг зөөн шилжүүлэхдээ жолоочийн утас руу ачих болсон үндэслэл болон хаана хүргэх талаар мэдээлэл явуулж, 15 минут өнгөрсөний дараа эзэмшигч ирэхгүй бол ачих зохицуулалтыг тусгах;

7.Машин ачилтын компанийн ажилтны харилцаан дээр анхаарч, байгууллагын дотоод журамд ажилтны ёс зүйн харилцааг зохицуулсан заалтыг нэмж тусгах зэрэг болно.

Ашигласан материал

Монгол Улсын хууль тогтоомж:

1. Цагдаагийн албаны тухай хууль
2. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль
3. Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 8 дугаар сарын 08-ны өдрийн 239 дугаар тогтоол

Судалгаа, тайлан мэдээ:

1. Авто замын түгжрэлийг бууруулах шийдлийн судалгаа. УБ.2021
2. Нийслэлийн авто замын хөгжлийн газрын танилцуулга. УБ.2021

Сонин, сэтгүүл:

1. Төрийн мэдээлэл. 2017. №8.
2. Төрийн мэдээлэл. 2015. №28.

Цахим эх сурвалж:

1. <https://www.1212.mn>
2. <http://eagle.mn>
3. <http://itoim.mn>
4. <https://legalinfo.mn>
5. <https://www.moto.mn>